

ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ ПІДТРИМКИ ВИРОБНИЦТВА АГРАРНОЇ ПРОДУКЦІЇ ЯК НЕВІД'ЄМНОЇ СКЛАДОВОЇ ПРОДОВОЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ

*ГМИРЯ В.П., К.Е.Н., ДОЦЕНТ,
ЧЕРКАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ БІЗНЕС-КОЛЕДЖ*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Світова торгівля аграрною продукцією продовжує розвиватися швидкими темпами, проте відмінності в організації та структурі торгівлі в залежності від товару та регіону залишаються значними. Основні фактори, що сприяють розвитку виробництва та попиту, включаючи політику в сфері торгівлі та в суміжних галузях, по-різному впливають на формування цих структур, що може мати важливі наслідки в контексті продовольчої безпеки. За останнє десятиліття обсяги світової торгівлі продовольчою та сільськогосподарською продукцією вирости майже втричі при прогнозованому подальшому збільшенні темпів зростання, враховуючи те, що одні регіони нарощують чистий експорт, а інші - чистий імпорт.

Враховуючи те, що на тлі зміни структури виробництва та споживання обсяги торгівлі аграрною продукцією в світі в найближчі десятиліття будуть продовжувати рости, буде зростати і вплив торгівлі на рівень і характер продовольчої безпеки у всіх регіонах світу. Тому необхідно забезпечити, щоб розширення торгівлі сільськогосподарською продукцією сприяло, а не перешкождало ліквідації голоду, забезпечення продовольчої безпеки і повноцінного харчування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання дослідження сучасного стану формування фінансових інструментів підтримки аграрного ринку в Україні розглядається в роботах таких видатних вітчизняних вчених, як: В.І. Власова, Ю. Алескеровой, О.Є. Гудзь, Є.М. Кирилюка, Н.С. Танклевської, В.М. Онегіної, П.Т. Саблука, О.Г. Шпикуляка, О.М. Шпичака, О.В. Шубравської та ін.

Формулювання цілей статті полягає у визначенні стану фінансування виробництва аграрної продукції в Україні як невід'ємної складової продовольчої безпеки країни.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сектор сільського господарства та продовольчої безпеки в XXI столітті стикається з численними проблемами. Зміна клімату, як очікується, буде надавати вплив на всі компоненти, які впливають на продовольчу безпеку: наявність, доступність, стабільність і споживання. Загальна наявність продовольства залежить від змін врожайності сільськогосподарських культур, а також змін орних земель. Зміни виробництва продовольства, а також інші чинники можуть впливати на ціни на продовольство, що може впливати на здатність бідних домогосподарств мати доступ до ринків продовольства.

Вразливість сільськогосподарських систем і продовольчої безпеки залежить від багатьох чинників. Збільшення чисельності населення в світі призводить до підвищення попиту на продовольчі продукти. Виснаження запасів внаслідок конкурентної боротьби за землю (міста, природні ресурси, енергетика) накладають додаткове навантаження на продовольчу безпеку. Підвищення повторюваності, суворості та інтенсивності екстремальних метеорологічних і кліматичних явищ сприяє виникненню дефіциту продуктів харчування і неможливості запобігти широкомасштабний наступ голоду в багатьох районах з високим ступенем ризику.

Світовий досвід розвитку аграрного виробництва в два останні десятиліття свідчить про зростання ролі держави в регулюванні аграрного ринку. В економічно розвинених країнах аграрний сектор розглядається як система, не здатна до саморегулювання, а кошти, що виділяються на підтримку сільського господарства, - як компенсація втрат галузі в умовах нестабільності ринку. Розмір цієї компенсації в окремих країнах може досягати 70 % вартості продукції аграрного господарства. Найбільш масштабну підтримку сільгоспвиробникам надають країни з найменш сприятливими для аграрного виробництва природно-кліматичними та географічними умовами.

Стан, структура і динаміка розвитку аграрного експорту є не лише одним із важливих індикаторів якісної оцінки та аналізу фактично досягнутого рівня конкурентоспроможності продукції вітчизняної галузі сільського господарства і АПК, а також окремих секторів, але й загалом характеризує його стратегічне значення у системі формування платіжного балансу країни. Впродовж останніх років частка аграрного сектору в загальному експорті усєї товарної продукції економіки суттєво зросла і досягла 40-42 %.

Агроекспорт нині є потужним драйвером розвитку вітчизняної економіки, що генерує фінансовий ресурс країни для впровадження інновацій та сучасних технологій в агробізнесі, а також забезпечує

надходження валютних коштів для підтримання платіжного балансу і фінансової стійкості курсу національної грошової одиниці.

Якщо порівнювати надходження від експорту аграрної продукції за останні п'ять років, то можна чітко простежити сучасні тренди зростання його ролі і значення в економіці країни. Рекордним за абсолютною вартістю надходжень експорт аграрної продукції виявився у 2017 р. – майже \$ 18 млрд тоді як за відносною часткою у загальній його структурі за всіма видами товарів був 2015 р. – 42,4 %. У 2018-2019 рр. аграрний експорт, завдяки високому врожаю зернових і олійних культур, може значно перевищити показники минулих років.

Також, за підсумками аналізу даних митної статистики України у січні-грудні 2018 р., сукупна вартість усього експорту вітчизняної аграрної продукції сягала близько \$ 18,76 млрд що майже на \$ 0,9 млрд (5 %) більше проти аналогічного періоду 2017-го [1].

За результатами 2018 року зовнішньоторговельний оборот продукцією АПК склав 24,3 млрд дол., з яких 18,8 млрд дол. припало на агроекспорт, що склало 39,8 % в загальному експорті України. Сільгоспекспорт зберігає лідерство в товарній структурі експорту. У минулому році його обсяг був на 880 млн. дол. більше, ніж в 2017 році. У 2018 році був перевищений рекорд 2012 року, коли експорт сільгосппродукції склав 18,2 млрд дол. Найбільші частки аграрного експорту сформували зернові культури – 38,4 % від обсягу сільгоспекспорту, масла – 23,3 % і насіння олійних культур – 10,2 %. Зростання експорту в минулому році забезпечили в основному кукурудза, пшениця, ріпак, м'ясо і субпродукти птиці, олії, тютюн і виробы з нього, яйця і кондитерські виробы. Найбільшими імпортерами української сільгосппродукції в 2018 році були Індія, куди було експортовано продукції АПК на суму понад 1,8 млрд дол., Китай – 1,2 млрд. дол., Нідерланди – 1,2 млрд. дол., Іспанія – 1 млрд. дол. і Єгипет – 0,9 млрд. дол.

За період травень 2018 року – квітень 2019 року, Україна увійшла в трійку найбільших експортерів сільськогосподарської продукції в Європейський Союз, продавши йому аграрної продукції на 6,3 млрд. євро. Це на 14,2 % більше в порівнянні з періодом з травня 2017 по квітень 2018 року. Згідно з даними звіту Європейської комісії, за підсумками травня 2019 року Україна експортувала сільськогосподарської продукції в країни ЄС на 519 млн. Євро, що на 173 млн. Євро більше, ніж в травні 2018 року. Це означає, що за обсягами зростання експорту аграрної продукції в країни ЄС в травні 2019 року Україна посіла перше місце в світі [2].

У розвиток підприємств сільського, лісового та рибного господарства на кінець 2018 р. вкладено 66104 млн. дол. США прямих іноземних інвестицій, що становить 11,4 % загального обсягу прямих іноземних інвестицій в Україні. На підприємствах з виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів зосереджено 30213 млн. дол. США прямих іноземних інвестицій (5,2 % їх загального обсягу) (табл. 1).

Таблиця 1

Капітальні інвестиції за видами економічної діяльності

(у фактичних цінах; мільйонів гривень)

<i>Показники</i>	<i>2014</i>	<i>2015</i>	<i>2016</i>	<i>2017</i>	<i>2018</i>
Усього	219420	273116	359216	448462	578726
Сільське, лісове та рибне господарство	18796	30155	50484	64243	66104
у т.ч. сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг	18388	29310	49660	63401	65059
Промисловість	86242	87656	117754	143300	199896
з неї виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	13487	13548	21291	18927	30213

Джерело: складено автором за даними статистичного щорічника «Сільське господарство 2018»

До заходів підтримки аграрного ринку відносяться: цінове регулювання на ринку продукції аграрного виробництва і продовольства за допомогою підтримки внутрішніх цін на сільськогосподарську продукцію; пільгове фінансово-кредитне забезпечення; система пільгового оподаткування, квот і податків на експорт та імпорт продовольства; сільськогосподарське страхування аграрної продукції.

Основну роль у системі регулювання аграрного ринку в зарубіжних країнах відіграє підтримання цін, що забезпечують стабільність доходів агровиробників.

Основними цілями цього регулювання є: стабілізація цін на продукцію сільського господарства шляхом обмеження їх динаміки у відносно вузькому коридорі; підтримання цін, що забезпечують агровиробникам можливість здійснювати розширене відтворення; регулювання обсягів і структури сільськогосподарського виробництва; підтримання стабільності ринку продовольства (табл. 2).

Таблиця 2

**Середні ціни на продукцію сільського господарства,
реалізовану підприємствами**

(зрівень за 1 тону)

<i>Показники</i>	<i>2014</i>	<i>2015</i>	<i>2016</i>	<i>2017</i>	<i>2018</i>
Культури зернові та зернобобові	1801,4	2912,1	3414,0	3771,6	4315,0
Культури олійні	4062,8	7531,5	8656,1	9132,0	9318,3
Буряки цукрові фабричні	494,2	788,6	848,6	825,3	749,0
Картопля	2173,6	2436,3	2631,8	3296,3	3746,0
Культури овочеві	2514,3	3903,4	3924,2	4136,1	4448,0
Культури плодові та ягідні	2429,1	5894,5	5863,8	8766,6	5054,0
Сільськогосподарські тварини (у живій масі)	15736,9	21966,2	22468,0	31838,4	33331,2
Молоко	3588,4	4347,3	5461,8	7234,0	7602,4
Яйця, за тис. шт.	782,4	1333,2	1108,7	1145,9	1600,3
Вовна, за т	7557,3	14216,7	24420,4	19833,9	23350,5

Джерело: складено автором за даними статистичного щорічника «Сільське господарство 2018» [3]

У 2018 р. порівняно з попередніми роками ціни на продукти харчування зросли від 54 % до 542 %.

Динаміка підвищення чи зниження ціни на соціальні продукти є такою: цибуля у грудні 2014 року – 3,1 грн, а в грудні 2018-го – 16,8. Зростання протягом 4 років у понад п'ятеро, або на 13,7 грн.; морква у 2014 році – 2,8 грн, у 2018-му – 11,9. Купуємо вчетверо дорожче, або на 9,1 грн більше; буряк у 2014-му коштував 3 грн, у 2018 році – 10,9. Ціна зросла в 3,5 рази, або на 7,9 грн.; капуста. У 2014 році обходилася в 2,6 грн, у 2018-му - у 8,9. Зростання в 3,5 рази, або на 6,3 грн.; картопля подорожчала з 3,1 грн у 2014 році до 8 грн у 2018-му. Збільшення в 2,5 рази, або на 4,9 грн.; хліб житній. У 2014 році – 6,2 грн, у 2018-му – 18,3. Зростання впродовж чотирьох років майже втричі, або на 12,1 грн.; хліб пшеничний 1-го ґатунку коштував у 2014 році 6,5 грн, а в 2018-му – 17,5 грн. Ціна зросла в 2,5 рази, або на 11 грн.; борошно, яке в 2014-му коштувало 5,9 грн, у 2018 році мало середній цінник 11,3 грн. Зростання на 91%, або на 5,4 грн.; гречка у грудні 2014 року продавали по 17,3 грн, у грудні 2018-го обходилася у 16,3 грн. Падіння ціни впродовж 4 років на 6%, або на 1 грн.; цукор у 2014 році – 7,9 грн, у 2018-му – 14,1. Індекс зростання – 78%, або +6,2 грн.; сало зросло з 35,2 грн у 2014-му до 76,3 грн у 2018-му. Зростання за чотири роки вдвічі, або на 41,1 грн.;

свинина. 2014-й рік – 59,5 грн за кілограм, у 2018-му – 115,4 грн. Купуємо на 94% дорожче, або на 55,9 грн.; куряча тушка стартувала з 30,3 грн у 2014-му і піднялась до 57,8 грн у 2018 році. Зростання на 90 %, або на 22,5 грн.; яловичина, яка у 2014 році продавалась по 69,9 грн, у 2018-му мала середню ціну 128,1 грн. Купуємо на 83 % дорожче, або на 58,2 грн.; олія соняшникова, літр якої продався в 2014-му за 18,1 грн, у грудні 2018-го уже йшов по 35. Ціна зросла на 93 %, або на 6,9 грн.; яйця курячі – 1 десяток. 2014-й рік – 14,4 грн, у 2018-му – 24,6 грн. +71 %, або +10,2 грн. [4].

Середні ціни продажу сільськогосподарськими підприємствами аграрної продукції, що склалися у 2018 р., зросли проти 2017 р. на 24,3 %, у т.ч. на продукцію рослинництва – на 35,4 %, на продукцію тваринництва – на 24,1 %. Зростання цін на продукцію рослинництва відбулося в першу чергу за рахунок збільшення (на 45,9 %) цін на зернові культури, які в загальному обсязі реалізованої продукції рослинництва займають 54,4 %, та цін на олійні культури (на 23,6 %) при питомій вазі 43,3 %. Крім того, подорожчали баштанні культури (на 97,3 %), цукрові буряки (на 50,2 %), плоди та ягоди (на 35,9 %), картопля (на 23,1 %), овочі (на 12,1 %).

Основними інструментами та фінансовими інститутами вдосконалення фінансової підтримки аграрного ринку, а отже і забезпечення продовольчої безпеки, можна виділити наступні: форварди, ф'ючерси; використання нематеріальних активів та практики франчайзингу; розвиток іпотечного кредитування; залучення іноземних кредитів та іноземних інвестицій, інвестиційних кредитів; підвищення ефективності державної програми здешевлення кредитів, шляхом часткової компенсації процентних ставок за рахунок бюджетних коштів; розширення кредитної форми кооперації, шляхом активізації діяльності кредитних спілок, формування сприятливого аграрного страхування.

Страховання аграрних ризиків є одним із важливих інструментів підтримки аграрних виробників та досить складним і дорогим процесом. Тому в більшості європейських країн цей вид страхування не розвивається без державної підтримки. Так в деяких країнах вона сягає 90 % страхових премій. Разом з тим, така держпідтримка не суперечить правилам СОТ та все частіше замінює звичні форми прямих субсидій аграріям. Щоб стати впливовим інструментом державної політики в агросекторі, страхування сільгосппродукції з держпідтримкою має бути ефективним, прозорим, надійним та користуватися довірою всіх учасників.

В сучасній практиці оподаткування аграрних товаровиробників використовуються особливі податкові інструменти та наявні спеціальні режими оподаткування, що дозволяють спростити податкові процедури та стимулювати розвиток сільськогосподарської діяльності, а отже і дати можливість розвиватися аграрним ринкам в Україні [5].

Протягом тривалого часу оподаткування агробізнесу вирізнялося наявністю спеціального режиму оподаткування та можливістю вибору спрощеної системи оподаткування, яка протягом 1999-2014 рр. була представлена фіксованим сільськогосподарським податком. Після прийняття Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи» від 28.12.2014 р. в межах скорочення чисельності податків зазначений податок було приєднано (майже без змін) до єдиного податку. Він став єдиним податком IV групи.

До 2015 р. суб'єктам господарювання, які здійснювали діяльність в аграрній сфері (зокрема, у сфері сільського, лісового господарства та рибальства), перебували на загальній системі оподаткування і відповідали встановленим критеріям, було надано право використовувати спеціальний режим оподаткування ПДВ. Його особливість полягала в тому, що сума податку, яка нараховувалась на вартість поставлених сільськогосподарських товарів/послуг власного виробництва, не сплачувалась до бюджету, а повністю залишалась у розпорядженні товаровиробника з метою відшкодування податку за придбані товари/послуги, з яких сформовано податковий кредит, а у разі наявності залишку – використовувалась на виробничі цілі [6].

Скасування спеціального режиму ПДВ відбувалося у два етапи. На першому етапі (протягом 2016 р.) у розпорядженні сільськогосподарського товаровиробника залишалася частка суми ПДВ, розмір якої залежав від галузі виробництва. Пп. 209.2.2 п. 209.2 ст. 209 ПКУ було встановлено, що за операціями з сільськогосподарськими товарами/послугами (крім операцій із зерновими й технічними культурами та операцій з продукцією тваринництва) на спеціальних рахунках, відкритих сільськогосподарським підприємствам, залишається 50 % від суми ПДВ; за операціями із зерновими та технічними культурами – 15 %; за операціями з продукцією тваринництва – 80 %. Ці суми залишалися у розпорядженні сільськогосподарського підприємства для використання у виробництві сільськогосподарських товарів/послуг.

Сьогодні сільськогосподарські товаровиробники сплачують податки за загальною системою або мають право обрати спрощену систему оподаткування у вигляді єдиного податку IV групи [6].

У таких країнах, як Голландія, Великобританія, Швеція, землі сільськогосподарського призначення не є об'єктом оподаткування. Сільськогосподарські товаровиробники, зокрема власники спецтехніки (тракторів, комбайнів і т. д.), сплачують також транспортний податок. Податкова база для обчислення податку визначається як балансова вартість такої техніки.

Пільги по сплаті транспортного податку надаються власникам молоковозів, автомобілів для перевезення кормів та ін. Даний податок має яскраво виражений стимулюючий характер і справляється у цілях заохочення використання високо екологічної техніки.

Сільськогосподарські товаровиробники Німеччини не сплачують промисловий податок, що включає в себе податок на прибуток і податок на капітал. Однак діяльність, пов'язана з обслуговуванням сільського господарства (поставка сільськогосподарської техніки, ветеринарний контроль), визнається об'єктом оподаткування. ПДВ відноситься до непрямого податку, що сплачується сільськогосподарськими товаровиробниками за пільговою ставкою у розмірі 7 %.

Оподаткування сільського господарства спрямоване на зближення сільськогосподарських товаровиробників за рівнем доходів. У Німеччині сільськогосподарські товаровиробники об'єднані в групи залежно від рівня отриманого доходу. Так, фермери з невисоким рівнем доходу сплачують мінімальний сукупний податок. З ростом доходу зростає не тільки сума податку, але і ускладнюється порядок його обчислення. У США для сільськогосподарських товаровиробників не передбачені пільгові ставки прибуткового податку, вони сплачують аналогічну з іншими платниками податків ставку. Основна маса сільськогосподарських товаровиробників має низький дохід за порівняно з доходами в несільськогосподарських галузях і сплачують прибутковий податок з мінімальною ставкою, прийнятою для всіх платників податків.

Фермери мають право на застосування податкових знижок на величину вироблених витрат у разі впровадження інновацій у рамках урядових програм, що реалізуються на рівні федерального уряду (урядів штатів), з урахуванням до 25 % витрат на пріоритетні інвестиції в ґрунто- та водоохоронні заходи, модернізацію виробничих і господарських будівель та ін. Так, наприклад, податковим законодавством США дозволено затримувати виплату податку на суму збільшення капітальних вкладень до закінчення процесу інвестування, якщо сільськогосподарські товаровиробники беруть участь в аграрних

програмах, що здійснюються державою. Ті з них, хто організував виробництво у формі акціонерного товариства, сплачують податок на прибуток корпорації і прибутковий податок, що пояснює абсолютну переважання сімейної форми ведення сільського господарства в США – 86 % сільгоспідприємств.

Оподаткування у Франції представлено трьома великими блоками податків: податком на прибуток, непрямими податками, що включаються в ціну товару (податками на споживання), податками на власність. Діють три режими оподаткування в залежності від рівня доходу сільгоспвиробників: професійний (пріоритет касового методу), комерційний (обов'язковий метод нарахувань з урахуванням отриманих авансів) і сільськогосподарський (використовується касовий метод і особливі умови, що враховують специфіку сільського господарства). Стосовно до сплати ПДВ застосовуються стандартна і знижена ставки – 18,6 і 5,5 % відповідно. Знижена ставка встановлена по відношенню до сільськогосподарської продукції та продовольства.

Сільськогосподарські кооперативи Франції не є платниками податку на прибуток. У разі, якщо діяльність кооперативів виходить за рамки статуту і перевищує встановлений критерій доходів (20%) від цієї діяльності, кооперативи втрачають право на використання даної пільги.

Земельний податок на забудовані ділянки, земельний податок на незабудовані ділянки; податок на житло і професійний податок у розмірі 50 % від загальної ставки для сільськогосподарських кооперативів є основними доходами місцевого бюджету.

Щодо земельного податку на забудовані і незабудовані ділянки передбачені пільги. Земельним податком на забудовані ділянки оподатковується вартість нерухомості і ділянок, призначених для комерційного або промислового використання. Щодо будівель, призначених для сільськогосподарського використання, існує пільга у вигляді повного звільнення від оподаткування або звільнення від оподаткування половини кадастрової орендної вартості ділянки, за винятком приміщень для зберігання добрив.

Вважається, що найбільш ефективна податкова політика в області сільського господарства Канаді, де узаконена прогресивна шкала оподаткування. Уряд, незважаючи на доходи, які випадають з бюджету, йде на зменшення податкового навантаження на фермерів і створює умови для появи нових робочих місць і диверсифікації економіки.

При великій різноманітності податкових систем, які застосовуються в різних провінціях Канади, головною особливістю

податкової політики в сільському господарстві цієї країни є податковий фаворитизм по відношенню до фермера. Він проявляється в застосуванні особливих методів оцінки вартості землі та будівель, в знижених рівнях оподаткування, виключення з оподатковуваних сум вартості машин і обладнання, призначених для обробки ґрунту, надання знижок з податків або навіть грантів для оплати податків (останнє відноситься до фермерам та пенсіонерам з низькими доходами) та інших пільг.

Законом України «Про Державний бюджет України на 2018 рік» Мінагрополітики було передбачено видатки загального фонду за програмою 2801030 «Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів» з обсягом фінансування 66 млн гривень.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 31.10.2018 № 790-р «Про перерозподіл деяких видатків державного бюджету, передбачених Міністерству аграрної політики та продовольства на 2018 рік, та внесення змін у додаток до розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2018 р. № 128» було збільшено видатки за програмою 2801030 «Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів» на 200 млн гривень.

Використання коштів здійснювалося відповідно до Порядку, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 29.04.2015 № 300 (із змінами).

За підсумками року, із передбачених планових асигнувань за бюджетною програмою здешевлення кредитів в сумі 266 млн грн, Мінагрополітики, через органи Державної казначейської служби, спрямовано до областей бюджетні кошти в сумі 265,9 млн грн, які фактично використано. Залишок невикористаних коштів склав 87,05 тис гривень. Використання бюджетних коштів не в повному обсязі пояснюється, головним чином, недоліками в організації роботи деяких обласних конкурсних комісій.

Загальна кількість підприємств-позичальників, які скористались у 2018 році програмою здешевлення кредитів складала 719 підприємств, з них: 546 підприємств, які залучили короткострокові кредити та 265 підприємств, які залучили середньострокові кредити (92 підприємства, залучили як коротко-, так і середньострокові кредити).

Спрямовані бюджетні кошти дозволили здешевити кредити загальним обсягом понад 9,1 млрд грн, в тому числі: близько 8,0 млрд

грн – короткострокових кредитів та понад 1,1 млрд грн – середньострокових кредитів.

Найбільші обсяги кредитів залучено підприємствами-позичальниками Харківської (1,2 млрд грн.), Київської (1,1 млрд грн), Черкаської (848,4 млн грн), Хмельницької (678,3 млн грн.) та Тернопільської (673,4 млн грн) областей [7].

Висновки. Враховуючи вище викладене можна зробити наступні висновки щодо вдосконалення фінансової підтримки ринку аграрної продукції в Україні.

Для розвитку малого бізнесу в аграрному секторі, а отже і збільшення обсягів реалізації аграрної продукції на аграрному ринку, доцільно надання позик під заставу землі та іншого майна фермерським господарствам. А також надання кредитних канікул для можливості підприємствам повернути своєчасно кредити.

Основною особливістю зарубіжного досвіду кредитування сільського господарства є кредитування сільськогосподарських підприємств під заставу землі (земельно-іпотечне кредитування) з рефінансуванням відповідних кредитних вимог. Кредитування під заставу землі має стабільну правову базу, відпрацьовані технології кредитного процесу, характеризується використанням сек'юритизації кредитних вимог.

Для України даний вид кредитування є достатньо новим, але використання землі, як заставного майна дозволить розширити можливості отримання додаткових фінансових ресурсів аграрними виробниками, а отже, розширити свою виробничу діяльність та знизити собівартість аграрної продукції.

Аналіз особливостей оподаткування у сільському господарстві зарубіжних країн дозволяє зробити висновок, що для застосовуваних підходів характерна конкретна мотивація.

Оподаткування сільськогосподарських товаровиробників відрізняється пільговим характером, який проявляється у функціонуванні спеціальних податкових режимів і наявність податкових пільг. Податковій політиці в сільському господарстві розвинених країнах властива чутливість до лобіювання.

Податковими пільгами і преференціями користуються сільськогосподарські товаровиробники, які отримують менший дохід. У зарубіжних країнах сільськогосподарським виробництвом займаються в основному сімейні ферми, що і визначає специфіку застосування податкових пільг, які створюють умови для їх розвитку, тим самим регулюючи різні аспекти сільськогосподарського виробництва.

Україні необхідно звернути увагу на даний досвід і створити умови для пільгового оподаткування аграрних виробників, що дозволить в свою чергу збільшити обсяги виробництва продукції, а отже і забезпечити продовольчу безпеку країни.

Література.

1. Експортні можливості України. Веб-сайт. URL : <http://agro-business.com.ua/agro/ekonomichni-hektar/item/12900-eksportni-mozhlyvosti-ukrainy.html> (дата звернення 10 грудня 2019 р.).

2. Чи може Україна продовжувати нарощувати експорт сільгосппродукції? Веб-сайт. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2785567-ci-moze-ukraina-prodovzuvati-narosuvati-eksport-silgospprodukcii.html> (дата звернення 10 грудня 2019 р.).

3. Сільське господарство 2018 р.: статистичний щорічник. Державний комітет статистики України. Київ, 2019. 186 с.

4. Як змінилися ціни на продукти в Україні протягом 4 років Веб-сайт. URL : <https://ua.112.ua/mnenie/yak-zminylysia-tsiny-na-produkty-v-ukraini-zachotyry-roky-477940.html> (дата звернення 11 грудня 2019 р.).

5. **Гмря В.П.** Фінансовий механізм формування ринку аграрної продукції України. *Вісник Одеського національного університету. Економіка*. 2015. Т. 20. Вип. 4(3). С. 45-48.

6. Оподаткування агробізнесу: останні новели. Веб-сайт. URL : <http://yur-gazeta.com/publications/practice/mitne-pravo/opodatкування-agrobiznesu-ostanni-noveli.html> (дата звернення 1 грудня 2019 р.).

7. Стан кредитування підприємств АПК у 2018 році. Веб-сайт. URL : <https://agro.me.gov.ua/ua/naryamki/finansova-politika/kredituvannya/stan-kredituvannya-pidpriemstv-apk/stan-kredituvannya-pidpriemstv-apk-u-2018-roci> (дата звернення 1 грудня 2019 р.).

8. Анализ мировых тенденций государственной поддержки сельского хозяйства. М., 2015. URL : <https://docviewer.yandex.ru/view/54361239> (дата звернення 1 грудня 2019 р.).

References.

1. Eksportni mozhlyvosti Ukrayiny [Export opportunities of Ukraine]. *agro-business.com.ua*. Retrieved from: <http://agro-business.com.ua/agro/ekonomichni-hektar/item/12900-eksportni-mozhlyvosti-ukrainy.html> (accessed December 10, 2019) [in Ukrainian].

2. Chy mozhe Ukrayina prodovzhuvaty naroshchuvaty eksport sil'hospproduktsiyi? [Can Ukraine continue to increase its exports of agricultural products?]. *www.ukrinform.ua*. Retrieved from: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2785567-ci-moze-ukraina-prodovzuvati-narosuvati-eksport-silgospprodukcii.html> (accessed December 10, 2019) [in Ukrainian].

3. Sil's'ke hospodarstvo 2018 r: statystychnyy shchorichnyk. [Agriculture 2018: Statistical Yearbook]. *Derzhavnyy komitet statystyky Ukrainy – State Statistics Committee of Ukraine*. Kyiv, p. 186 [in Ukrainian].

4. Yak zminylysia tsyny na produkty v Ukraini protyahom 4 rokiv [How has the prices of products in Ukraine changed over the 4 years]. *ua.112.ua*. Retrieved from: <https://ua.112.ua/mnenie/yak-zminylysia-tsyny-na-produkty-v-ukraini-zachotyry-roky-477940.html> (accessed December 11, 2019) [in Ukrainian].

5. **Hmyrya V.P.** (2015). Finansovy mekhanizm formuvannya rynku ahrarynoi produktsiyi Ukrainy [Financial mechanism of formation of the market of agricultural products of Ukraine]. *Visnyk Odes'koho natsional'noho universytetu. Ekonomika*, Vol. 20, Issue. 4(3), pp. 45-48 [in Ukrainian].

6. Opodatkuvannya ahrobiznesu: ostanni novely [Agribusiness Taxation: The latest novelty]. *yur-gazeta.com*. Retrieved from: <http://yur-gazeta.com/publications/practice/mitne-pravo/opodatkuvannya-agrobiznesu-ostanni-noveli.html> (accessed December 1, 2019) [in Ukrainian].

7. Stan kredyтуvannya pidpryemstv APK u 2018 rotsi [The state of credit of agricultural enterprises in 2018]. *agro.me.gov.ua*. Retrieved from: <https://agro.me.gov.ua/ua/napryamki/finansova-politika/kredyтуvannya/stan-kredyтуvannya-pidpryemstv-apk/stan-kredyтуvannya-pidpryemstv-apk-u-2018-roci> (accessed December 1, 2019) [in Ukrainian].

8. *Analiz myrovoykh tendentsiy gosudarstvennoy podderzhky sel'skoho khozyaystva [Analysis of world trends in state support for agriculture]*. (2015). Moscow. Retrieved from: <https://docviewer.yandex.ru/view/54361239> (accessed December 1, 2019) [in Russian].

Анотація.

Гмиря В.П. Фінансові інструменти підтримки виробництва аграрної продукції як невід'ємної складової продовольчої безпеки країни.

В статті розглянуто особливості формування фінансових інструментів підтримки виробництва аграрної продукції як невід'ємної складової продовольчої безпеки країни. Визначено мету, яка полягає у визначенні найбільш ефективних фінансових інструментів підтримки виробництва аграрної продукції та створення сприятливих умов для забезпечення населення аграрними продуктами. Методи дослідження. Фундаментальні та прикладні дослідження вітчизняних і зарубіжних науковців – основа дослідження, у процесі якого було використано загальнонаукові та спеціальні методи пізнання, а саме - метод наукових абстракцій; методи аналізу, синтезу, індукції та дедукції; методи логічного узагальнення, порівняння, групувань; графічний метод.

Результати дослідження сформулювали основні проблеми фінансової підтримки виробників аграрної продукції, виявлено, що споживчий кошик населення України значно скоротився у зв'язку з ростом цін на основні продукти, що в свою чергу призводить до зниження якості продовольчої безпеки країни. Визначено стан кредитування та оподаткування аграрних виробників, та вплив цих показників на загальний стан

підприємств. Крім того розглянуто стан фінансової підтримки аграрних виробників на рівні держави. Наукова новизна в дослідженні полягає у формуванні практичних заходів підтримки аграрних виробників з метою визначення пріоритетних фінансових інструментів забезпечення сталого розвитку. Практична значущість дослідження дозволить вирішити проблеми фінансової підтримки агровиробників та створити умови для збільшення обсягів виробництва аграрної продукції. Перспективи подальших досліджень полягають у виявленні механізму вирішення нагальної проблеми не лише України, а й світу щодо забезпечення продовольчої безпеки.

Ключові слова: продовольча безпека, аграрна продукція, фінансові інструменти, ціноутворення, оподаткування, кредитування, інвестування, розвиток країни.

Аннотація.

Гмыря В.П. Финансовые инструменты поддержки производства аграрной продукции как неотъемлемой составляющей продовольственной безопасности страны.

В статье рассмотрены особенности формирования финансовых инструментов поддержки производства аграрной продукции как неотъемлемой составляющей продовольственной безопасности страны. Определена цель, которая заключается в определении наиболее эффективных финансовых инструментов поддержки производства аграрной продукции и создания благоприятных условий для обеспечения населения аграрными продуктами. Методы исследования. Фундаментальные и прикладные исследования отечественных и зарубежных ученых – основа исследования, в процессе которого были использованы общенаучные и специальные методы познания, а именно - метод научных абстракций, методы анализа, синтеза, индукции и дедукции; методы логического обобщения, сравнения, группировок; графический метод.

Результаты исследования сформировали основные проблемы финансовой поддержки производителей аграрной продукции, выявлено, что потребительскую корзину населения Украины значительно сократился в связи с ростом цен на основные продукты, что в свою очередь приводит к снижению качества продовольственной безопасности страны. Определено состояние кредитования и налогообложения аграрных производителей, и влияние этих показателей на общее состояние предприятий. Кроме того, рассмотрено состояние финансовой поддержки аграрных производителей на уровне государства. Научная новизна исследования заключается в формировании практических мер поддержки аграрных производителей с целью определения приоритетных финансовых инструментов обеспечения устойчивого развития. Практическая значимость исследования позволит решить проблемы финансовой поддержки агропроизводителей и создать условия для увеличения объемов производства аграрной продукции. Перспективы дальнейших исследований заключаются в выявлении механизма решения насущной проблемы не только Украины, но и мира в отношении обеспечения продовольственной безопасности.

Ключевые слова: продовольственная безопасность, аграрная продукция, финансовые инструменты, ценообразование, налогообложение, кредитование, инвестирование, развитие страны.

Abstract.

Hmirya V.P. Financial instruments to support agricultural production as an integral component of food security in the country.

The article deals with the peculiarities of the formation of financial instruments to support the production of agricultural products as an integral part of the country's food security. Defined goal, which is to determine the most effective financial instruments to support agricultural production and create favorable conditions for the population of agricultural products. Research methods. Fundamental and applied research of domestic and foreign scientists – the basis of the study, which was used General scientific and special methods of cognition, namely, the method of scientific abstractions, methods of analysis, synthesis, induction and deduction; logical methods of generalization, comparison of groups; graphical method.

The results of the study formed the main problems of financial support of producers of agricultural products revealed that the consumption basket of the population of Ukraine decreased considerably with the increase in the prices of basic products, which in turn leads to a decrease in the quality of the country's food security. The state of crediting and taxation of agrarian producers is determined, as well as the impact of these indicators on the overall state of enterprises. The state of financial support of agricultural producers at the state level is also considered. The scientific novelty of research consists in development of practical measures to support agricultural producers to determine priority of financial instruments of sustainable development. Practical significance of the research will allow solving problems of financial support of agricultural producers and creating conditions for increasing production volumes of agricultural products. Prospects of further studies lie in the identification of the mechanism of solving the pressing problems of not only Ukraine but also the world in respect of food security.

Key words: *food security, agricultural products, financial instruments, pricing, taxation, credit, investment, the development of the country.*

УДК 338:669

АНАЛІТИЧНІ МОДЕЛІ УПРАВЛІНСЬКОГО ОЦІНЮВАННЯ ФУНДАМЕНТАЛЬНОЇ ВАРТОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

**МЕЛЬНИК О.В., ДОЦЕНТ,
ДВНЗ КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМ. В. ГЕТЬМАНА**

Постановка проблеми у загальному вигляді. Підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняних підприємств потребує якісно нових управлінських рішень, які спрямовані на забезпечення довгострокового зростання та стійкості розвитку бізнесу. Акцент менеджменту підприємств має бути сфокусованим на тих елементах